

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון ש"ע | פרשת ויחי | תשע"ט | קהילת הניכוי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

האם הנוסע מירושלים לב"ב צריך לומר תפילת הדרך

א - איתא בברכות (טו): אמר רבי יעקב אמר רב חסדא כל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך, מאי תפלת הדרך, יהי רצון מלפניך וכו' שתולכני לשלום וכו', בא"י שומע תפלה. אמר אביי לעולם לישתף איניש נפשיה בהדי צבורא, היכי נימא יהי רצון וכו' שתולכני לשלום וכו'. אימת מצלי, אמר רב יעקב אמר רב חסדא משעה שמהלך בדרך. עד כמה, אמר רב יעקב אמר רב חסדא עד פרסה. והיכי מצלי לה, רב חסדא אמר מעומד, רב ששת אמר אפי' מהלך. רב חסדא ורב ששת הוה קאזלי באורחא קם רב חסדא וקא מצלי, א"ל רב ששת לשמעיה מאי קא עביד רב חסדא, א"ל קאי ומצלי, א"ל אוקמן נמי לדדי וצלי, מהיות טוב אל תקרא רע.

ופרש"י עד כמה - זמנה להתפלל. עד פרסה - אבל לא אחר שהלך הפרסה. **ובה"ג** מפרש עד כמה יבקש לילך שיהא צריך להתפלל, עד פרסה, אפי' אין לו לילך אלא עד פרסה, אבל דרך פחות מפרסה אין צריך להתפלל תפלה זו.

וכתב הרא"ש (פי"ד ס"ק י"ח) דנראה פי' הג"ק עיקר, אם יש לו עדיין ללכת הרבה למה לא יברך, אבל כשיש לו לילך פחות מפרסה קרוב לעיר לא הוי מקום סכנה וא"צ לברך.

וכתב עוד דכבר חסדא דאמר מעומד טפי עדיף, דהא רב ששת קאי וקמצלי לה דאמר מהיות טוב אל תקרא רע.

וכן פסק **הטור** (סי' ק"ט) דצריך לאומרה בלשון רבים ומעומד, ויש לאמרה אחר שהחזיק בדרך. ואין לאמרה אי"כ יש לו לילך פרסה, אבל בפחות מפרסה לא יחתום בברוך, ואם שכח מלאמרה אמר אותה כל זמן שהוה בדרך ובלבד שלא הגיע תוך פרסה הסמוכה לעיר שרוצה ללון בה, ומשם ואילך יאמר אותה בלא ברכה. וכ"כ **המחבר** (ש"ס). [נשינה מעט מלשון הטור וכתב דאם אפשר יעמוד מליך כשיאמרנה. וכמבואר ברא"ש].

וכתב **הט"ז** (סי' ו') דשמעע מדברי **הר"י יונה** (כ): דבחולך במקום סכנה יש להתפלל תפלת הדרך אפי' בפחות מפרסה, דזיל בתר טעמא. וראיה עוד ממה שכתוב בס"י רי"ט (סי' ה) לענין ברכת הגומל דחייב בזה אפי' בפחות מפרסה, וכ"כ בזה. וכ"כ **הא"ר** (סי' ט"ו). והובאו דבריהם לדינא **במשנ"ב** (סי' ל) ו**בכה"ח** (סי' ט"ו).

ב - ועל מ"ש המחבר "דאין לאמרה אי"כ יש לו לילך פרסה", כתב **הבה"ל** (ד"ה ואין) - דלכאוי' לפי זה אפי' אם יש לו ליוסע פרסה ביחד, אך שהוא נוסע הפרסה דרך איזה עיר, או שיודע שאיזה עיר קרובה בצד דרך נסיעתו בתוך פרסה, גם כן לא יאמר תפילת הדרך בחתימה, דהא ליכא מקום סכנתא. ואפשר דלא פטרו רק אם כל דרך נסיעתו היה פחות מפרסה, ומה שאמר אחר כך ובלבד שלא הגיע וכו', שאני התם דמה שהלך כבר ליכא לאצטרופי לחייבו על ידי זה, ומה שישע למחר נסיעה אחריתא היא, משא"כ בעניננו, וצ"ע.

ג - וכתב **הא"ר** (סי' ט"ו) משמיה דהלכו בו והאגודה שאין חילוק בין הולך בספינה להולך ביבשה. וכתב **המשנ"ב** (סי' ל) דלפי"ז גם הנוסע על סמילת הברזל יש לו לברך תפלת הדרך אפי' אם נוסע רק פרסה. ומבואר דס"ל לדינא דאזלין בתר אורח הדרך ולא בתר זמן הנסיעה.

וכבר נשאל בזה **בפתח הדביר** (סי' רי"ט ס"ז בהשטמות) בדינא דברכת הגומל לענין הנוסע ברכבת, והסיק לדינא דכל שהוא מהלך פרסה או יותר מכתב אדם בינוני ואיכא סכנה הגם שמחלך במרוצה חייב לברך. והחזיק אחריו **השדי חמד** (אסופת דינים מערכת ברכות סי' ט"ו). והובאו דבריהם **בכה"ח** (ל"ג סופר זצ"ל - סי' רי"ט

שמעתא אליבא דהלכתא

להתפרנס מיגיע כפיו או הסכם יששכר וזבולון מה עדיף

א. קבלת שכר על תמיכה בלומדי תורה. ב. יששכר וזבולון. ג. קבלת שכר של לימוד חברו. ד. איסור להתפרנס מהצדקה ע"מ ללמוד תורה. ה. קבלת שכר מושלם או חלקי. ו. שכרו מתחלק עם חברו או כל א' מקבל שכר שלם. ז. חלוקת הרווחים. ח. יש לו כדי פרנסתו. ט. הנחגה למעשה.

א. קבלת שכר על תמיכה בלומדי תורה

איתא **בברכות (נד):** כל הנביאים כולן לא נתבאו אלא למשיא בתו לת"ח ולמעשה פרקמטיא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו אבל ת"ח עצמן עין לא ראתה אלקים וזולתך יעשה למחכה לו. **ובסנהדרין (טז):** אמרו דהעושה פרקמטיא לת"ח שכרו גדול. ואיתא עוד **בברכות (ו):** נשים במאי זמיין באקרויין בנייהו לבי כנישתא ובאתונוי גבריהו בי רבנן ונטרין לגבריהו עד דאתו מבי רבנן, ע"כ. מבואר דהתומך בלומדי תורה מקבל ריבוי שכר.

ב. יששכר וזבולון

וגדולה מזו איתא **במדבר רבה (ויח"פ פר' צט)** זבולון לחוף ימים ישכון הרי זבולון גדול מיששכר אם כן אמאי הקדימה התורה את זבולון, כיון שזבולון היה עוסק בפרקמטיא ויששכר היה עוסק בתורה וזבולון בא ומאכילו לפיכך קדמו. וכן הביא **רש"י** (ויחי פמ"ט פ"ג וזאת הברכה פליג פ"י יח).

ואמרו **בסוטה (כא):** מאי בוז יבוזו לו אמר עולא לא כשמעון אחי עזריה ולא כר' יוחנן דבי נשיאה אלא כהלל ושבנא, דכי אתא רב דימי אמר הלל ושבנא אחי הוה הלל עסק בתורה שבנא עבד עיסקא לסוף א"ל תא נערוב ולפלוג יצתה בת קול ואמרה אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו (שה"ש ח"ג). **ופרש"י** (שם ובבב"ב ב. ד"ה שמעון) דשמעון אחי עזריה תנא הוא ולמד תורה ע"י אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא כדי שיחלוק בזכות למודו של שמעון לכך הוא נקרא ע"ש עזריה אחיו, וכן ר' יוחנן למד ע"י הנשיא שהיה מפרנסו, והלל עסק בתורה מתוך עוני רב, ע"כ. וכן מבואר במד"ר (קדושים פר' כה).

ג. קבלת שכר של לימוד חברו

וכתב **הרבני ירוחם** (ניב"ס פ"ח"ה כג) שהעוסק בתורה קודם שיעסק יכול להתנות שיעסק חברו בסחורה ויטול חלק מלימודו כמו יששכר וזבולון, אבל אחר שעסק כבר ונותן לו חלק בשביל מומן אינו כלום כדכתיב אם יתן איש את כל הון ביתו וגו'. וזה ענין הלל ושבנא כדאיתא בסוטה (כא), ומסתברא שהעוסק אבד שכר ביטל חלקו כך כתבו המפרשים, עכ"ל. וביאר **ערוה"ש** (וי"ד סי' רמז אות ח) דהטעם בזה פשוט דשכר עוה"ב אינו במכירה ובנתינה לאחרים והנפש שעשתה היא תשיג שכרה ולא אחר, אך כשמתחלה משתתפים בהמצוה ממילא דעשו שניהם המצוה כמו יששכר וזבולון וע"ז נאמר ע"ז חיים היא למחזיקים בה כו', ע"כ. וכתב **האג"מ** (וי"ד ח"ד סי' לו אות ב) שזוכה בכח"י לפירות בעוה"ז והיא מגנא ומצלא עליו.

אלא **שהמהר"ם אלשקר** (סי' קא) בשם **הרב האי גאון** שודאי מי שנותן שכר למלמד ללמד מה שהן צריכין ומלמדין, יש לו שכר גדול בכך, והמלמד עצמו פעמים יש לו שכר פעמים אין לו שכר, וכן מי שמאכיל עני או חכם לברכו יש לו שכר על כך כו', וביותר מי שעוזר עוסקין בתורה ובמצות לבנות לעסוק בה יש לו שכר, **ומי שמשא עצמו לקנות שכר חברו בדמים או במתנה לבוה הוא ולעג הוה הוה יקר וחמודות אין אדם קונה בו שכר חברו** וכן אמרו חכמים מאי בוז יבוזו לו אמר עולא לא כשמעון אחי עזריה כו' אלא כהלל ושבנא, ע"כ. מבואר שהמסיע לת"ח מקבל שכר, אולם הרוצה להשתתף בשכרו לא מהני, דלא כהרי"ו הנ"ל שנקט שאפשר להשתתף בשכרו.

וכן למד **הדברי מלכיאל** (ח"ד סי' פא) שרב האי חולק על הרי"ו, וכת' דע"כ צ"ל בכונת רש"י דעזריה התנה כן שחשב שמועיל אבל באמת אינו מועיל כדאיתא בסוטה (שם) אם יתן איש את כל הון ביתו וגו' לא כשמעון אחי עזריה וכו', הרי שבאורו שלא עשו ככן שמעון ועזריה לפי שא"ל למכור חלק בשכר תורה. ומה שפרש"י כן גם בריש זבחים, היינו לפי שבאמת היה כן כדמוכח בסוטה שם, ע"כ. ודבריו דחוקים, ועוד דמפורש במדרש הנ"ל דלא כדברים אלו. שו"ר **במנח"י** (ח"י סס"ג ד"ה וא"כ ב"ק) שגם הקשה על הדברי מלכיאל וכת' שע"כ לפי רב האי ז"ל צ"ל דשמעון אחי עזריה ור"י דבי נשיאה היה להם שכר על החזקת התורה לפי פעולתם בלבד, אבל לא תנאי לחלוקת השכר כי באמת לא מועיל.

אולם **באמרי בינה** (ח"א תשובה יג) כתב ד"ל דלעולם לא פליגי כי שכר המצוות יש בו כפול שכר, א' שכר סגולי הדבק בפועל הטוב, כלומר שכר התורה והמצוה הדבק בהפעולה, ובה לא שייך בה שותפות, כי המאכלי חברו לא ישיבע א"ע כן המחזיק בידי ת"ח אף כי שכרו הרבה מאוד זה הדבק בפעולתו, אולם העושה באשר עושה אין בכחו להשביע נפש המחזיקו רק שכרו כמו שאז"ל עתיד הקב"ה לעשות צל לבעלי מצות בצלן של בעלי תורה. ובהו מיירי רב האי גאון. ב' שכר הגומלי שאינו דבק בפעולה, ובהו איירי הרי"ו בזה שפיר יכול להשתתף, ע"כ. ועי' **בצ"ח** (ח"י סי' לה ד"ה אולם) שקילס דבריו. אולם מפשטות דברי רב האי (משהם דפליג, וכן **במנח"י** (שם) כת' דצ"ע אם יש לקיים דברי האמרי בינה דדברי הרבני האי.

ולמעשה **הבי"ב** (הב"ב שם) הביא דברי הרי"ו. וכן פסקו **האבקות רובל** (סי' א) ו**הרמ"א** (ח"י סי' רמז ס"א) דיכול אדם להתנות עם חברו שהוא יעסק בתורה והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו השכר. [ועי' **בראש דוד** (לח"ד"א פי משפטים דף נט מדה"ס) שהביא מח', האם כשהת"ח לומד שלא לשמה המחזיק בידו הפסיד. **והבית שלמה** (ח"י סי' סס"ג ד"ה) נקט שלא הפסיד בכח"י. **ובמנח"י** (ח"י ד"ה ותנה מה שכתב) שכן נראה מהרבינו האי שהרי כת' שהמלמד (כלומר הלומד) פעמים יש לו שכר אם נעשה לו סם חיים ופעמים אין לו שכר אם נעשה לו סה"מ, אבל המחזיק בכל אופן יש לו שכר מושלם, ע"כ].

ד. איסור להתפרנס מהצדקה ע"מ ללמוד תורה

אלא דצ"ע בכ"ז מהא שכת' **הרמב"ם בפירוש המשניות** (אבות ד, ה) **וביד החזקה** (ת"ת פי"ג ה"י) הובא **ברמ"א** (שם) שכל המשים על לבו לעסוק בתורה ולא לעשות מלאכה להתפרנס מן הצדקה, הרי זה מביא תורה, שאסור ליהנות מדברי תורה. וכן מציינו **בברכות (ה)** גדול הנהגה מיגיעו יותר מירא שמים, דכתיב יגיע כפיך כי תאכל שאריך וטוב לך, עיי"ש.

ועי' **שב"ב** (ח"א סי' קמ) ששמה על הרמב"ם שאף בימי חכמי התלמוד רבים היו נהנים מהצדקה, וכן איתא **בסוטה (מ)** גבי ר' אבהו דאימנו למיתא ברישא ונתן המקום לר' אבא מפני שהיתה השעה דחוקה לו, עיי"ש.

והכס"מ (שם) כת' שאפשר שכונת הרמב"ם היא שאין לאדם לפרוק עול מלאכה מעליו כדי להתפרנס מן הבריות כדי ללמוד, אבל שילמוד מלאכה מפרנסת אותו ואם תספקנו מוטב ואם לאו יטול הספקתו מהצדקה ויברך כולם, ואפי' אם נאמר שכונתו היא כפשוטו, מ"מ הדבר מותר שהרי ראינו כל חכמי ישראל קודם זמנן הרמב"ם ואחריו שנהגו ליטול שכרם מן הצדקה, ועוד משום עת לעשות לה' וגו' שאילו לא היתה פרנסת הלומדים והמלמדים מצויה לא היו יכולים לטרוד בתורה כראוי והיתה התורה משתכח ח"ו. וכתירוץ האחרון פסק **הביאור הלכה** (סי' רלא) בשם **הדבר שמואל** (סי' קלח).

ועי' **בב"ב** (שם) שהביא דברי **התשב"ץ**, וכן **הרמ"א** (שם) הביאו בשם י"א. ועיי"ש שסיים שמי"מ מי שאפשר לו להתפרנס היטב ממעשה ידיו ולעסוק בתורה, מדת חסידות הוא ומתת אלקים היא, אך אין זה מדת כל אדם, שא"ל לכל אדם לעסוק בתורה ולהחכים בה ולהתפרנס בעצמו. **והיש"ש** (חולין פי"ג סי' טו) כת' שא"ל לכל אדם לעסוק בתורה ולהחכים בה לדון ולהורות הלכה למעשה לרבים ולהתפרנס ממעשה ידיו, וכי"ש לא יבא להכריח זולת לפרנסו, אבל אם בקשו ממנו להנותו וללמוד כל היום יקבל פרנסתו מאחרים. והביאו **הב"ח** (אות טו) **והש"ך** (סי' כ).

שו"מ **בראשון לציון** (וי"ד שם סי' ק) שעמד בקושייתו וכת' דהרמב"ם מיירי במי שהוא מטיל על הצבור לפרנסו, אבל אם מבקשים ממנו ללמוד בעדס או לזכות לאו איסורא עביד, דכן מציינו היתר בהדיא שמח זבולון כו' ושמעון אחי עזריה. ועיי"ש. אבל אם בידו ללמוד חלק מהיוזם ולפרנס עצמו חלק מהיוזם עדיף לעשות כן, אלא שזה היה בזמניהם, אבל בזמנינו שנתמעטו הלבבות, יותר טוב ללמוד כל היום, ונתנאי שלא יבא להכריח זולת לפרנסו, אבל אם בקשו ממנו להנותו וללמוד כל היום יגהה וילמוד תורת ה', ע"כ. ובדרך זה כת' **הערוה"ש** (שם אותיות לט-מ). **והאג"מ** (וי"ד ח"ב סי' קטו) כת' שהמתחסדים לנהוג ע"פ הרמב"ם, ומשו"ה אינם לומדים כל היום בכלל, הם הולכים אחר עצת יצר הרע.

ה. הפסד שכר המצוה כשמושתתף אחר שכבר למד

והנה מבואר מהרמ"ו שהעוסק איבד חלקו, אלא שהרמ"א (ויד סי' רמו סעי' א) השמיט זה, אבל הרמ"א (על הרמ"א שם) הביא סוף דברי הרמ"ו וצ"ל **לאש דת להרב מו"ה חיים אלפאנדי** (פי' וילך). וכן הוא ב**ברכ"י** (ויד סי' שם את ב). ועייניש **באש דת** (ד"ה ועל פי דרכ) שכת' שהיונה היא שאם מכר חלקו ותרתי אחר שלמד, המכר בטל, והעוסק בתורה איבד חלקו כי ביזה את התורה. ובבאר **האג"מ** (ויד סי' לו את ב) שהיה לעונש על זלזול בשכר שנתן לעומל תורה, אך לא להעשות שותפים שווה בשווה הותר (ע"י בזה להלן), ולא ליתן להעוסק במלאכה ופרקמטיא יותר ממחצה מהשותפות. והצ"א (שם) פירש ע"פ **בעל התיבנות המשפט** (על הפס' לו ה' החסד, מובא בשי"ת מי יהודה חיד' פתיחה - דרוש א') כי מוכן היה למכור חלקו בעולם הנצחי שכבר זכה בו עבור הנאה בעולם הזה, וע"כ מפסיד את חלקו שכבר זכה, ע"כ.

ו. קבלת שכר מושלם או חלקי

אלא ד"ל דכ"ז הוא למי שרצה להשתתף אחר שכבר למד, אולם אם משתתף בשכר לימוד שעתידי ללמוד אין בזה משום איבוד שכר. וכן מבואר באור החיים (שמות פ"ל פס' ג) שמה שיטול מהקודש בעד מחצית כספו לא שיתנכה מחלק הלומד ונמצא כל אחד אין בידו חלק מחצית שכר, לא כן הוא, כי שקל הקודש כפול הוא ונמצא כל א' בידו שקל שלם והבן, ע"כ. וכ"כ **החיד"א בראש דוד** (פי' משפטים ד' ג' נ"ט מה"ס). וכן דעת **ההפלא** (פתיחה לכתובות אות מט) שכל א' מקבל שכרו משלם משל לנר שהמדליק ממנו אין מחסר אורו.

אבל **המנח"י** (שם ד"ה אמנם) העיר **מהחיד"א** גופא שם (פ"ר קדושים) שנקט להיפך שלעולם מאבד חלקו, אבל זכות שאשתו לוקחת לא מגרע מחלקו. ו**בצי"א** (ח"כ סי' טז) כתב ליישב סתירת דבריו ע"פ יסוד האמרי בינה הנ"ל, עייניש.

והפלא יועץ (ע"ד חיזוק) כתב שבדאי שאם יגרע החצי מחלקו לעולם הבא וינתן לעשיר נמצא שהת"ח עושה חליפין רעים, כי יפה יהיה אחת של קרת רוח בעולם האם מכל חיי העולם הזה, ואם נאמר שאין נגרע דומה למדליק נר מנר, הדבר קשה, שא"כ יתה שוה הלומד תורה מתוך הדחק ללמוד דתורה, והלב מהסס, והלב שפני הנראה אם ימצא הת"ח מי שירצה לתן לו בתורת דורון ובתורת צדקה, הרי זה יטול, אמנם על מנת לחלק חלק כיששכר וזבולון או על מנת שימכר את רבי תורתו, לא יאבה ולא יקבל, שהוא כנותן הזב ומרגילות על עפרת ועפרות, אך אמנם אם אינו מוצא להתפרנס באופן אחר ראוי לו לקבל, ע"כ. וכן **בכתר ראש** (אות סד) הובא שאלו את **הגר"ח מוואלאזין ז"ל** ע"ד קבלת פרס מלימודו לחלק כיששכר וזבולון, אמר שמתר, ואדרבה אם עניו צד ליתן חלק מלימודו לאחר נ"י מזה שרצונו לקבל שכר לעצמו ולמעט רצון בוראו מפני רצונו, אבל צריך שיהיה מטרת חפצו ומגמתו רק שיעשה רצון הבורא ית"ש ומיניה יתקלס עילאה, ע"כ. הרי דס"ל שהלומד מגרע משכרו. וכן נ"ר **מהאבקת רובל** המובא להלן **ומהמשיב דבר** (ח"מ סי' ט"ד). [ומה שהקשה הפלא יועץ משכר הלומד בדוחק, ע"י **בצי"א** (ח"מ סי' לה ד"ה אולם) שהביא שבאמת זבולון אינו מקבל שכר על הדוחק של יששכר].

ז. הלווקת הרווחים

וע"י **בש"י** (שם סי' א) שפירש דמש"כ הרמ"א שיחלוק עמו בשכר, "ככלומר שכר תורה ושכר מה שירויח זה יהיה בין שניהם יחד". ולכא"ו כוונתו שיחלקו ביחד היינו כל א' חצי זה חצי רווח הממון וזה חצי שכר הלימוד. וכן משמע **מהראשון לציון** (סי' רמו סי' ה).

וכ"כ **האג"מ** (ויד סי' לו את ד' ד"ה וסובר, ואתיות יא-יב) ע"פ הש"ך.

ועייניש **באג"מ** (אות יב) שיצא לחדש שאף באופן שיששכר לא היה לומד כלל או היה לומד פחות זמן, וע"י מתנת זבולון לומד, וע"פ שו"ת יש לו שכר על זה דהא גרם שלומד יששכר בשבילו, מ"מ לא שייך בזה הסכס דיששכר וזבולון שיטול משכר הלימוד דיששכר כי בעיני שיתן לו דוקא חצי מרווחיו, ולא יועיל בזה תנאי. ואף שאין לי לעת עתה ראיות ע"ז מסתבר כן לע"ד. ועייניש עוד (אות ו) דכ"ז הוא רק באנשים בינוניים שמרוויחים להוצאה חשובה לפרנסתם בריווח ובידם לתת צדקה כראוי, אבל עשיר המרוויח סכומים גדולים כ"כ דלא שייך להוציאם לשים הנאה הראוי לבני תורה ויר"ש, אלא שהוא לאסוף ממון הרבה, ורצה העשיר שהוא יר"ש להתנות כן עם הרבה בני תורה לפרנסם בכל צרכיהם כאנשים חשובים שבעיר שיש להם ריווח ופרנסה חשובה, ולכלום יהיה להם לצרכיהם לעצמם בריווח ולהשיא בניהם ובנותיהן כחשובים שבנונים שבעיר, שהוא רשאי, ע"כ. ומ"מ עייניש שאם זבולון לא מרוויח יותר על פרנסת עצמו ובי"ב אלא רק למחצה פרנסת יששכר החסר לו, ורצה לעשות שותפות עם יששכר למה שבידו לפרנסו, דהוא שיהיה שותף עם יששכר לפי חלק זה, היינו שיתן זבולון ליששכר כל יתרון שלו ויהיה ליששכר חצי פרנסתו. ובעד זה יהיה לזבולון חלק מהשותפות שהוא ג"כ החצי מפרנסתו כשהוצאותיהן שוות ומשול, עייניש.

אולם ע"י **בפלא יועץ** (שם ט"ו) דכ"ז להיות כמו יששכר וזבולון צריך להספיק לת"ח די מחסורו אשר יחסר לו באופן שלא יהיה לו שום טרדא, ויותר טוב להחזיק ביד ת"ח א' ולתן לו די מחסורו מלהחזיק ישיבה של עשרה ת"ח ולתן להם מעט פרס, לא זו הדרך לטל חלק כחלק, ע"כ. ומשמע שלא צריך לתת חצי מהרווחים אלא צריך לתת כל צרכי הת"ח שיוכל ללמוד. וכן הוא באמת **בחיים שאל** (ח"ב סי' לח) כן מבואר **בחפץ חיים** (שם עולש שער ההתחזקות פי"ו בהגה) ו**בקובץ אגרות לחזו"א** (ח"מ סי' פז), וכן דעת **המנח"י** (שם) ו**עייניש** (ח"מ סי' פז) שמסופק אם נדיב א' נותן לת"ח רק חלק מפרנסתו, ע"מ לקבל מחצית מלימודו אם יכול לקבל שותפות על חלק החצי מלימודו שנשאר אצלו. וע"י לעיל בדברי האג"מ.)

ח. יש לו כדי פרנסתו

וכתב **באג"מ** (שם אות ג ואות ו) שהסכס זה אינו ממצוות צדקה שהוא דווקא כשאין לו נכסים, אלא אף למי שיש לו פרנסה כראוי, אבל נפשו חסדה בתורה ללמוד כל הזמן, יכול אדם להתנות עמו שיהיה שותפים בדרך זה שיחלוקו שניהם בהשכר, והוא יעסק ובעיניו פרנסה וחברו הת"ח יעסק בתורה, ע"כ.

אולם **באבקת רובל** (סי' א) נ"ר דלא כדבריו דכת' שלא הותר זה אלא למי שאינו מרויח כדי פרנסתו ואם לא יתנה עם זה יצטרך לחזור אחר פרנסתו ויתבטל מדברי תורה גמרי, ולכן הותר לו לתת חצי חלק שכר עסק תורתו לחבירו כדי שיתן לו חצי מה שהותר מרויח, והרי זה דומה לעוסק בתורה חצי היום ועוסק במלאכה חצי היום, אבל אם הוא מרויח כדי פרנסתו אסור להתנות, ואם התנה הרי הוא בכלל בזה דבר ה' וגדול עונו מנשוא כי נראה שהוא בזה שכר עסק התורה שהוא מוכר בלא צורך פרנסתו, ע"כ. [וע"י **בחלקת יעקב** (ויד סי' קלא) שכתב שמותר לתת לצורך שותפות זה מעות מעשר כי אף בשותפות דיששכר וזבולון אינו מקבל ממנו רק שכר טוב לעוה"ב, וזה מקבל אף בלי תנאי דיששכר וזבולון. ו**בצדקה ומשפט** (פ"א הגה פה) כתב שמסביר נראה שאינו יכול לשם ממעשר כי זה הנאה ממש ולא טובת ההנאה, ומ"מ אם התנה לפני כן שישלם ממעשר מותר. ו**באג"מ** (שם אות ו) התיר רק אם הוא עני ממש לתת לו חלק ממעשר ואם אינו עני מותר רק לתת מהחומש (אלא דעייניש שהוא רק לעני, ובמקום אחר הארכנו שדבר זה תלוי במח'). ונראה יעקב כסברת החלק יעקב].

ט. הנהגה למעשה

והנה **בכתר ראש** (אות סד) מבואר דס"ל שאין לעשות הסכס זה אלא אם כן מחמת זה ילמד יותר. ועייניש (אות סד הוצאה פרקי אליעזר ליקוטים) **שר' שמואל סלאנט זצ"ל** סיפר שהגר"ח ס"ל שלכתחלה לא יעשה ואם המחזיק בו אינו מסכים ללא זה יעשה הסכס. ו**בהגהות יד שאול** (על השי"ע שם) הביא משמיה דזקנו היעב"ץ שאביו החכס צבי אמר לו שבני הרב **מוה"ר יו"ט בן יעוש ז"ל** לקחו את המהר"יט להיות לו חלק במסחרם והוא למד.

ומטו בשם **החזו"א** (הגר"ח"ק שליט"א בדרך שיחה קונטרס מעשה רב) שאמר לת"ח אחד שלא רצה לעשות הסכס יששכר וזבולון משום הפסד השכר, כי צריך לעשות רוח' ה' ולא בשביל השכר, ולבסוף עשה לו החזו"א הסכס, ע"כ. ו**במנח"י** (שם ד"ה הנה כמ"מ) כת' שפרסם דנו בזה רבות, אבל הכל מודים שהוא ענין שרוח חכמים נוח הימנו. ועייניש (ד"ה אמנם כ"ז) שכתב שכ"ז אם המחזיק שותף, אבל לא בעל עבירות). [ומלשון רש"י, הר"י והרמ"א הנ"ל משמע שצריך תנאי ע"מ להשתתף בשכר ולא צריך קנין, וכן הוא **במשיב דבר** (שם) ו**באג"מ** (שם אות ד-ז). וע"י **בדברי מלכאל** (שם סי' פ) ו**בשרגא המאיר** (ח"ב סי' ע' אות ד)].

מסקנת דיינא

העולה לדינא, א' התורם מכספו להחזיק תורה ולומדיה שכרו גדול מאוד. ב' אם מתנה עם ת"ח שיפרנסו על מנת שיתן לו משכרו בלימוד, כמו יששכר וזבולון, נחשב כאילו הוא עצמו למד ממש ויש לו שכר בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא. ג' ת"ח משתתף בהסכס זה, י"א שאינו מגרע משכר לימודו כלל, וי"א שמגרע, וע"כ אין לו להשתתף אלא אם כן פרנסתו דחוקה. וי"א שאע"פ שמגרע משכרו אין להמנע מלעשותו כי באופן זה מזהב האחרים ועיקר העבודה אינה ע"מ לקבל פרס, בפרט כשמחמת זה יוכל ללמוד יותר. ד' על מנת לקיים הסכס זה חייב לתת לת"ח כן צרכיו. ויש מי שאומר שחייב לתת חצי מהרווחים שלו דוקא, א"כ הוא עשיר שחצי מרווחיו נותנים הרבה יותר מהצרכים של הת"ח. ה' ניתן לתת לצורך זה ממעשר ספיים. ו' אם בידו להתפרנס מיגיע כפו וללמוד, או ללמוד כל היום ולהתפרנס מאלו שרוצים לתמוך בתורתו, עליו ללמוד כל היום.

סי' ק מ"א).

ויש להעיר דאינו בתר זמן הנסיעה של הליכת פרסה [שהיינו שבעים ושתים דקות של נסיעה], כל שבתוך זמן זה עובר ליד עיר מיושבת הקרובה לדרך פחות ממרחק ע"ב דקות של נסיעה, תו יש להסתפק אם יכול לברך תפלת הדרך, וכדמספקא ליה לבה"ל בפ"י דברי המחבר. ונמצא דלמעשה בכל נסיעה בין עירונית בא"י יש להסתפק אם יכול להתפלל תפילת הדרך, דהא לעולם נמצא מרחק ע"ב דקי נסיעה מאיזה ישוב. א"כ א"כ הוא נוסע בדרך שהיא מקום סכנה מחמת עצמה כגון ליד מקום ערבי מסוכן וכדו', דאז מצי לברך אף שאין שיעור של פרסה.

וכן נמצא דאם שכח ולא בירך בזמן יציאתו לדרך, כל שאין לפניו עוד שיעור זמן נסיעה של הליכת פרסה [דהיינו שבעים ושתים דקות], אינו יכול לברך עוד, וכמ"ש השי"ע (סי' ט"ו) דאם שכח מלאומרה יאמר אותה כל זמן שהוא בדרך, ובלבד שלא הגיע תוך פרסה הסמוכה לעיר שרוצה ללון בה].

ד - ומ"מ יל"ע בנסיעה בסתם דרכים דידן במקום שאין חשש מפני אויבים וכדו', כגון שנוסע מירושלים לב"ב וכיוצא"ב, אי מקרי הולכי דרכים, דהא השתא ליכא סכנת ליסטים וחיות רעות. ואף דאיכא סכנת תאוונת דרכים, מ"מ י"ל דעל סכנה כה"ג זה לא תקנו לברך תפילת הדרך, דהא אף בתוך העיר שייך חשש סכנה זו.

אלא המאידך י"ל דכיון דתקנו חז"ל לברך בהולכי דרכים ההולכים מעיר לעיר, כיון דאף בזמנינו יש עכ"פ איזו סכנה, א"כ תקנת חז"ל במקומה עומדת, ואף דסכנה זו ישנה אף בתוך העיר, מ"מ היכא דתקון רבנן תקון והיכא דלא תקון לא תקון.

וכבר נשאל **בפתח הדביר** (סי' ר"ט סי' בהשמוטות) בדינא דברכת הגומל לענין הנוסע ברכבת, דהא הדרך בטוחה מסכנת ליסטים כמפורסם בבירור. והסיק דנהי דסכנת ליסטים ליכא א"מ סכנה מחמת האש ומחשש נפילה וכיוצא"ב.

[ומצינו דנח' בזה אחרוני זמנינו, יעויין בהליכות שלמה (כפ"א סי' באורחות הל' שם) דהביאו **דהגר"ש אויערבאך** זצ"ל נהג שלא לברך תפלת הדרך בנסיעה בין ירושלים לב"ב, ומאידך **הגרא"מ ש"ך** זצ"ל כן נהג לברך, אך אמר **דהגר"ש** זצ"ל לא היה מברך. ועייניש עוד בדרך לציון (ח"ב פי"ד אות מ"ב) דהביאו משמיה **דהגר"ב זאב שאול** זצ"ל דבסתם כבישים דידן דיש בהם תנועת מכוניות ואינם כבישים מסוכנים אין לברך ברכת הגומל ע"ש].

הנה הצענו הספיקות לפני הלומדים, וכל אחד ישאל את רבותיו כיצד לנהוג למעשה.

פניני מופר

עניני שבת קדש מצוות הברלה (יט)

המנהג שאין הנשים שותות מ"ן הבדלה - "נהגו הנשים שלא לשתות מכוס הבדלה וע"י הטעם בשל"ה".

(מן אברהם סי' רצ"ו סי' ד, והובא במ"ב סי' קלח)

- **י"ב** ויכבר ידעת מה שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות מ א) בסוד העץ שחטא בו אדם הראשון, גפן הייתה. ואמרו (בראשית רבה פ"ט ס"ה) מלמד שחטטה ענבים ונתנה לו, והם 'סורי הגפן נכריה' (ירמיה ב, כא), 'קבעת כוס התרעלה' (ישעיה נא, ז), כוס חמתו. וכנגד זה בא לאשה דם נדות, סוד הזוהמה שהטיל הנחש בחוה (שבת קמו א). ולפי שנתנונה לה הבלדל מאדם על ידי היין, אין הנשים עומדות כן של הבדלה". (שלי"ה)

מסכת שבת, תורה אור אות צט, בשם תולעת יעקב)

כיבוי הנר ביין הבדלה - "שופכין מן הכוס לאחר הבדלה ומכבין בו הנר ורוחצים בו עינינו, משום חיבוב המצוה". (רמ"א סי' רצ"ו סי' א)

- **י"ג** נוהגין לשפוך על עיני הראשון, גפן הייתה. ואמרו אחר שתיית המבדיל ומכבין בו הנר כדי שיהא נראה לכל שלא הודלק נר זה אלא למצוה לנר של הבדלה לברך עליו (לפיכך אם מבדיל על נר שבבית שלא הודלק בשביל כך אינו צריך לכבותו). (שי"ע הרב סי' ט)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

65 * 6761 * יש להקיש 3-1-3 שלוחה

ניתן לתרומה דרך "נדריים פלוס" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניכי ישיבות רמות ב' 3. גיליון שמעתא עמיקתא

AMKTA571@GMAIL.COM

העלון בעילום שם להצלת התורם ומשפחתו - לשאלות והערות בעניני הגליון ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

© שמעתא עמיקתא - להפצת הגליון במקום מגורכם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ל: AMKTA571@GMAIL.COM